

KÉPZŐTÁRGY

Vannak olyan képzőművészeti tárgyak, amelyek az agyban nem az esztétikai képélvező *jajdeszép, hánemaranyos, decuki, töjómutatnaotthon*, stb. főközpontokat, hanem a gondolkodtatási ingerületátvivő alközpontokat hozzák mozgásba. Azonban ezt valahogy úgy csinálják, hogy nem a racionális vagy analitikus gondolkodási területeket stimulálják, hanem a meditatív agysejteket indítják be. Ezért nem fáradtsággal járó tevékenység veszi kezdetét, amikor nézegetünk egy efféle Böröczöt, hanem lassan és finoman lezsibbaszt bennünket. Talán ez az oka, hogy Böröcz képzőtárgyai bennem derűt keltenek. Nézem, és elmosolyodom. Elvezetnek valahová, ahol nincs eleve lezárva és kijelölve a gondolkodás minden útja. Ahol a jelentések nem készen várnak, kipreparálva, mint egy szállodai szoba tárgyai, amelyek bármennyire különbözzenek, valahogyan mindig egyformák. Otthonosnak tűnnek, de otthontalanok. Böröcz képzőtárgyai nem lezártak, hanem felkínálják a kudarc bevallását. Nem beidegződéseket indítanak el, hanem valami képződik. Vagy éppen nem képződik, csak valaminek a hiánya képződik. Mindenképp valami olyasmi történik, amire nem vagyunk felkészülve.

Ez a fatárgy rengeteg apró kis trükköt, meglepő ötletet kapcsol egybe, amelynek az egésze elér egy olyan összetettségi fokot, ahol a racionális gondolkodás elveszíti a formális logika adta magabiztosságot, és a variációk fölött elveszítjük az uralmat. Olyan kapcsolódási pontok teremődnek, akár a szabadasszociáció során. Nem várt és nem kalkulált dolgok veszik kezdetüket. A Böröcz pedig nem éri be ennyivel, hanem még ráadásul piszkosul bekavar. Pedig elég lehetne az anyagszerűség elvárásaival való csalfa játék, a méretekkel való elbizonytalanító manipulálás, a térszerűség reflexeinek kibillentése. A hatalmas gémkapcsok finoman poli-túrozott fafelületei, az egymásba kapcsolódó szabálytalan méretű kapcsok keltette képzettársítások, amelyek hol a gémeskutat és ostorát, hol pedig a klasszikus ipari korszak mechanizmusokra, kinetikus struktúrákra csupaszított nosztalgiáját idézik meg. Az erőkarok, az áttétek, a mozgó forgó alkatrészek racionális rendjét. A humanoid gépek, az átlelkesített fűrész, a dominóember, az ismétlődő tárgyak egymásra utaló rendje, amely ezáltal elveszíti a tárgy tárgyszerűségét, és jelentéshordozó jelle alakítja, a konstruktív szervezethez szándékait sugározza. A gyors és lezáró megértést azonban nem segíti.

Tovább bonyolítja a helyzetet az, hogy a szoborszerű képzőtárgy olyan keretet idéz meg, amilyen a festményeknek van. De ez a keret maga a könyv. Régi koro-

Ceruzaszobrok, Fotó: Doug Beube

kat idéző könyv, amely még a gerincen kötése erősítő bordákat helyezett el. Masszív, nehéz, kemény táblák közé zárta a szavakat hordozó lapokat. Még nem is olyan régen az első és hátsó borító vékonyra hasított fatábla volt. Állatbőrrel vonták be, amely védte és finom tapintást kölcsönzött a könyvnek. Ám ez a könyv mégis inkább fali szekrénykére emlékeztet, hajdani tékácskára vagy borotválkozó tükörré. Az eltávolított fedőlapján vagy ajtaján keresztül belátunk a könyvdoboz belsejébe. Három polc rendezi a hierarchikus szerkezetet. A fa az uralkodó anyag. Néhány bádageszköz kivételével fatárgyakat halmozott össze, amelyek nem hasonlítanak a fatárgyakra. Kicsi minden, mint egy mesebeli birodalomban. A kicsinyített világ elemei felidéznek a képzőművészet századainak hagyományából számos ikont. Több kódra utalnak rá, mint kulcsokra, amelyek a képzőtárgy olvasását segítheti. Egyetlen ilyenre szeretnék csak utalni, amely Böröcz világának derűjét is magyarázza. Ez pedig Hieronimus Bosch képzeletének megidézése, de a teremtéssel megbékélő derű, és nem a szorongató félelem jegyében. A tölcserfejű emberek, a kúp és a henger térformáinak kapcsolata ráutal erre a képi világra. A groteszk bukkan fel általa, a barlang, amelyre a szó utal, itt arabeszkké válik: végtelen és folyamatos örvénylőssé. ■ ■ ■

■ **Borbély Szilárd** (1963–2014): kötetei: *Adatok* (Határ, Debrecen, 1988), *A bábu arca. Történet* (Széphalom, Budapest, 1992), *Hosszú nap el* (Jelenkor, Pécs, 1993), *Mint minden alkalom.* (JAK-Balassi, Budapest, 1995), *Ami helyet* (Jelenkor, Pécs, 1999), *Berlin & Hamlet* (Jelenkor, Pécs, 2003), *Halotti Pompa* (Kalligram, Pozsony, 2004, 2006), *Míg alszik szívünk Jézuskája* (Kalligram, Pozsony, 2005), *Egy gyilkosság mellékszálai* (Vigilia, Budapest, 2008), *Árkádiában* (Alföld, Debrecen, 2008), *Árnyképrajzoló* (Kalligram, Pozsony, 2008), *Nincstelnek* (Kalligram, 2013.)

Böröcz András műterme
(Brooklyn, 2017),
Fotó: Hübner Teodóra

BÖRÖCZ